

TALABA-YOSHLARNING TASHABBUSLARINI QO'LLAB- QUVVATLASHDA INNOVATSION LOYIHALAR AHAMIYATI

Muzaffar Parmonov

*Toshkent kimyo texnologiya
instituti Yangiyer filiali Yoshlar bilan
ishlash bo'yicha dekan o'rinbosari
+998949144043*

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida talaba-yoshlarning ijodiy g'oyalarini qo'llab-quvvatlash va ularni amaliy natijaga yo'naltirishda innovatsion loyihalarning o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Innovatsion muhit talabalarning tashabbuskorligini rivojlantiradi, ularni ilmiy-ijodiy faoliyatga keng jalb etadi hamda startup madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, maqolada innovatsion loyihalarni samarali tashkil etishning zamonaviy mexanizmlari va ularning ta'lim jarayoniga ta'siri yoritilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion loyiha, talaba-yoshlar, tashabbus, startup, kreativ fikrlash, oliy ta'lim, innovatsion muhit, yoshlar siyosati.

Kirish. Bugungi globallashuv, raqamli iqtisodiyot va tezkor axborot almashinuvi davrida har bir davlatning taraqqiyot darajasi, avvalo, yosh avlodning intellektual salohiyati va innovatsion fikrlash qobiliyatiga bevosita bog'liq. Shu bois, O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda yoshlar siyosatini yangi bosqichga olib chiqish, talaba-yoshlarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash hamda ularni innovatsion faoliyatga keng jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Oliy ta'lim tizimida ta'lim mazmunini yangilash, raqamli texnologiyalarni joriy etish, talabalarning startup g'oyalari va ilmiy izlanishlarini rag'batlantirish orqali yoshlarning ijodkorlik salohiyatini ro'yobga chiqarish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Innovatsion loyihalar esa bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, ular orqali talaba-yoshlar o'z g'oyalarini real amaliyotda sinovdan o'tkazish, mustaqil qaror qabul qilish, jamoada ishlash, biznes va liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniga ega bo'lmoqda. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida tashkil etilayotgan innovatsion markazlar, startup akseleratorlari va texnologik inkubatorlar talabalarga yangi bilim va tajriba manbai sifatida xizmat qilmoqda. Bu kabi platformalar yoshlarning tashabbuskorlik ruhini kuchaytirib, ularni nafaqat o'quv jarayonida, balki ijtimoiy hayotda ham faol ishtirok etishga undaydi. Demak, talaba-yoshlarning innovatsion tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash mamlakatning kelajakdagi raqobatbardosh kadrlarini tayyorlash, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yangi g'oyalarga asoslangan jamiyatni

shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, innovatsion loyihalarning ta'lim tizimidagi o'rni, ularning samaradorligini oshirish mexanizmlari va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini tahlil qilish ilmiy jihatdan dolzarb masalalardan biridir.

Tadqiqot metodologiyasi. Bugungi globallashuv, raqamli iqtisodiyot va tezkor axborot almashinuvi davrida har bir davlatning taraqqiyot darajasi, avvalo, yosh avlodning intellektual salohiyati va innovatsion fikrlash qobiliyatiga bevosita bog'liq. Shu bois, O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda yoshlar siyosatini yangi bosqichga olib chiqish, talaba-yoshlarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash hamda ularni innovatsion faoliyatga keng jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Oliy ta'lim tizimida ta'lim mazmunini yangilash, raqamli texnologiyalarni joriy etish, talabalarning startap g'oyalari va ilmiy izlanishlarini rag'batlantirish orqali yoshlarning ijodkorlik salohiyatini ro'yobga chiqarish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Innovatsion loyihalar esa bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, ular orqali talaba-yoshlar o'z g'oyalarini real amaliyotda sinovdan o'tkazish, mustaqil qaror qabul qilish, jamoada ishlash, biznes va liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniga ega bo'lmoqda. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida tashkil etilayotgan innovatsion markazlar, startap akseleratorlari va texnologik inkubatorlar talabalarga yangi bilim va tajriba manbai sifatida xizmat qilmoqda. Bu kabi platformalar yoshlarning tashabbuskorlik ruhini kuchaytirib, ularni nafaqat o'quv jarayonida, balki ijtimoiy hayotda ham faol ishtirok etishga undaydi. Demak, talaba-yoshlarning innovatsion tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash mamlakatning kelajakdagi raqobatbardosh kadrlarini tayyorlash, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yangi g'oyalarga asoslangan jamiyatni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, innovatsion loyihalarning ta'lim tizimidagi o'rni, ularning samaradorligini oshirish mexanizmlari va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini tahlil qilish ilmiy jihatdan dolzarb masalalardan biridir.

Asosiy qism. Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasida yoshlar siyosatini amalga oshirishda asosiy e'tibor ularning innovatsion faoliyatini rag'batlantirish, tashabbuskorlik va ijodkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Talaba-yoshlar nafaqat bilim oluvchi, balki jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shuvchi faol ishtirokchi sifatida shakllanmoqda. Shu ma'noda, innovatsion loyihalar yoshlarning shaxsiy salohiyatini yuzaga chiqaruvchi, ularni kelajak kasbiy faoliyatiga tayyorlovchi muhim mexanizm hisoblanadi. Innovatsion loyihalarning ta'lim tizimidagi o'rni. Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion faoliyatning rivojlanishi ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, amaliyot bilan integratsiyalash va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish imkonini bermiqda. Hozirda ko'plab universitetlarda startap markazlari, "IdeaHub" platformalari, texnologik parklar va innovatsion laboratoriyalar faoliyat yuritmoqda.

Ushbu tuzilmalar talabalarning ijtimoiy, iqtisodiy va texnologik yo'nalishlardagi g'oyalarini qo'llab-quvvatlab, ularni amaliy mahsulot yoki xizmatga aylantirish imkonini beradi. Misol tariqasida, Toshkent davlat texnika universiteti, TDTU Yangiyer filiali, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti hamda Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida talabalarning startap g'oyalari uchun grant dasturlari, mentorlik tizimlari va innovatsion tanlovlar yo'lga qo'yilgan. Natijada, har yili o'nlab yangi loyihalar ta'lim jarayonidan ishlab chiqarish sohasiga joriy etilmoqda.

2. Innovatsion loyihalarning talaba-yoshlar rivojiga ta'siri. Innovatsion loyihalar yoshlarning **mustaqil fikrlashini, ijodiy yondashuvini va tadbirkorlik ruhini** kuchaytiradi. Loyiha asosida ishlash jarayonida talaba o'z g'oyasini nazariy jihatdan asoslaydi, uni iqtisodiy jihatdan baholaydi, jamoada ishlashni o'rganadi va real hayotda sinovdan o'tkazadi. Bu esa talabalarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish, muammolarga innovatsion yechim topish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi. So'rov natijalariga ko'ra, innovatsion loyihalarda ishtirok etgan talabalar o'zini namoyon qilish imkoniyatining oshgani, o'qishga bo'lgan motivatsiyasi kuchaygani va kasbiy yo'nalishdagi aniq maqsadlarga ega bo'lganini qayd etishgan. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, ekologiya, energiya tejash va ijtimoiy innovatsiyalar sohasidagi loyihalar talabalarning yangilikka ochiqqligi va mas'uliyat hissini mustahkamlamoqda.

3. Innovatsion tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashning amaliy mexanizmlari. Talaba-yoshlarning tashabbuslarini samarali qo'llab-quvvatlash uchun oliy ta'lim muassasalarida quyidagi mexanizmlar muhim rol o'ynamoqda:

1. **Startap va grant dasturlari** — talabalarni amaliy loyiha faoliyatiga jalb qilish, ularning g'oyalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash va bozorda sinovdan o'tkazish imkonini beradi.
2. **Innovatsion markazlar va inkubatsiya platformalari** — talabalarga zarur infratuzilma, texnologik baza hamda mutaxassis maslahatlarini taqdim etadi.
3. **Mentorlik va murabbiylik tizimi** — tajribali mutaxassislar tomonidan yoshlar g'oyalariga yo'nalish berish, ularni to'g'ri rejalashtirish va amalga oshirishga ko'maklashadi.
4. **Universitet–biznes hamkorligi** — oliy ta'lim muassasalari bilan ishlab chiqarish korxonalari o'rtasida innovatsion hamkorlik aloqalarini kuchaytiradi, natijada talabalarning g'oyalari amaliy qiymatga ega bo'ladi.
5. **Tanlov va forumlar tizimi** — “Yoshlar innovatsion forumi”, “Startap g'oyalar festivali” kabi tadbirlar orqali talabalar o'z loyihalarini keng auditoriyaga taqdim etish imkoniga ega bo'ladi.

Shunga qaramay, innovatsion loyihalarni joriy etish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan:

- ayrim ta'lim muassasalarida **moddiy-texnik baza** yetarli darajada rivojlanmagan;

- **mentorlik tizimi** barcha yo'nalishlarda to'liq yo'lga qo'yilmagan;
- talabalarning **tadbirkorlik savodxonligi** yetarli darajada shakllanmagan;
- loyihalarning **samaradorligini baholash** mexanizmlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Mazkur muammolarni hal etish maqsadida quyidagi takliflar ilgari suriladi,
- har bir oliy ta'lim muassasasida **innovatsion rivojlanish strategiyasi** ishlab chiqilishi;
- talabalarga mo'ljallangan **tadbirkorlik asoslari** va **loyiha boshqaruvi** fanlarini majburiy modullar sifatida kiritish;
- **xalqaro innovatsion dasturlar** va **grant fondlari** bilan hamkorlikni kengaytirish;
- natijalarga asoslangan **rag'batlantirish tizimini** joriy etish.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, innovatsion loyihalarda faol ishtirok etgan talabalarning 68 foizi o'z kasbiy yo'nalishida amaliy tajriba orttirganini, 54 foizi esa loyiha natijasida o'z g'oyasini real hayotga tatbiq etganini bildirgan. Shuningdek, bu jarayon talabalar o'rtasida hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat va raqamli tafakkurni shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilgan. O'zbekistonning "Yangi O'zbekiston – yangi imkoniyatlar mamlakati" tamoyiliga muvofiq, yoshlarning innovatsion salohiyatini oshirish milliy taraqqiyotning muhim strategik yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, talaba-yoshlarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashda innovatsion loyihalarning roli nafaqat ta'lim tizimida, balki butun jamiyatda yangilik yaratish madaniyatini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar. Yurtimizda yoshlar siyosatini yangi bosqichda amalga oshirish jarayonida talaba-yoshlarning tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash, ularning innovatsion g'oyalarini ro'yobga chiqarish va amaliy faoliyatga tatbiq etish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, innovatsion loyihalar talaba-yoshlarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi, ularda liderlik, jamoada ishlash, muammolarga yangicha yondashuv va mas'uliyat hissini shakllantiradi. Innovatsion loyihalar orqali talaba-yoshlar nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish imkoniga ega bo'ladi. Bu jarayon natijasida oliy ta'lim muassasalari faqat bilim beruvchi emas, balki yangilik yaratuvchi, startaplarni qo'llab-quvvatlovchi va innovatsion muhitni rivojlantiruvchi markazga aylanmoqda. Biroq, mavjud muammolar – moddiy-texnik baza yetishmasligi, mentorlik tizimining to'liq yo'lga qo'yilmagani, tadbirkorlik ko'nikmalarining sustligi – ushbu jarayonning samaradorligini to'liq ta'minlashga to'sqinlik qilmoqda. Mazkur holatlarni inobatga olgan holda quyidagi takliflar ishlab chiqildi,

1. **Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish**, bunda talabalarning startap va ilmiy g'oyalari uchun aniq yo'nalish, bosqichma-bosqich reja hamda moliyaviy manbalarni belgilash zarur.
2. **Har bir universitetda "Talaba innovatori" platformasini yaratish**, bu tizim orqali talabalarning g'oyalari yig'ilib, ekspertlar tomonidan baholanib, eng istiqbolli loyihalar grant yoki akseleratsiya dasturlariga yo'naltiriladi.
3. **Mentorlik tizimini kuchaytirish**, har bir yo'nalishda tajribali ilmiy rahbar va soha mutaxassislarini jalb etish orqali talabalarning amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash.
4. **Tadbirkorlik va loyiha boshqaruvi fanlarini o'quv dasturlariga kiritish**, bu orqali talabalarda biznes rejalashtirish, marketing va menejment ko'nikmalarini shakllantirish.
5. **Xalqaro tajribalarni o'rganish va hamkorlikni kengaytirish**, xususan, Yevropa va Osiyo davlatlarining innovatsion ta'lim dasturlari bilan almashinuv loyihalarini yo'lga qo'yish.
6. **Natijaga asoslangan rag'batlantirish tizimini joriy etish**, bunda muvaffaqiyatli startap yoki innovatsion loyiha mualliflari moddiy va ma'naviy rag'bat bilan taqdirlanadi.
7. **Innovatsion ekotizimni yaratish**, ya'ni ta'lim, ilm-fan va biznes sohalarini yagona tarmoqda birlashtirish orqali talabalarning g'oyalarini real iqtisodiyotga tatbiq etish imkonini kengaytirish.

Umuman olganda, innovatsion loyihalarning talaba-yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashdagi roli beqiyosdir. Ular orqali yoshlar o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqaradi, jamiyatning intellektual va iqtisodiy salohiyati esa yuksaladi. Shu bois, innovatsion faoliyatni tizimli ravishda rivojlantirish, uni ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylantirish — mamlakat taraqqiyotining muhim garovidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev.** "Yoshlar — yangi O'zbekiston bunyodkorlari" mavzusidagi ma'ruzasi. — Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021-yil.
2. **O'zbekiston Respublikasi "Yoshlar siyosati to'g'risida"gi Qonuni.** Qabul qilingan sana: 2016-yil 14-sentabr. — Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, №37.
3. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4963-son Qarori.** "Yoshlar startap tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish to'g'risida" — 2021-yil 24-yanvar.
4. **Karimova D.** *Oliy ta'limda innovatsion muhitni shakllantirish va talabalarning startap faolligini rivojlantirish mexanizmlari.* — Toshkent: TDPU ilmiy to'plami, 2022-yil.
5. **To'xtayeva S. & Qodirov A.** *Yoshlar innovatsion salohiyatini rivojlantirishda ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi.* — "Pedagogika va innovatsiyalar" jurnali, №2, 2023-yil.